

2. Рябов С. Г. Основи теорії політики / С. Г. Рябов, М. В. Томенко. – Київ: Тандем, 1996. – 192 с.
3. Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави. // Маркс К., Енгельс Ф. – Збір. тв. 2-е вид. – Т. 21.
4. Іванов В. Теория государства [Електронний ресурс] / Віталій Іванов – Режим доступу до ресурсу: <https://id.hse.ru/data/2010/11/13/1209515707/%D1%B0%201.pdf>.
5. Социальное неравенство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/socialnaya-struktura.html>.
6. Юрій М. Ф. Політологія [Електронний ресурс] / М. Ф. Юрій // Дакор. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ebk.net.ua/Book/political_science/uriy_politologiya/part5/1201.htm.
7. Роль держави у ринковій економіці. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1350082638097/politekonomiya/rol_derzhavi_rinkoviy_ekonomitsi_derzhavne_regulyuvannya_ekonomiki.

Побережник Гліб

Громадянське суспільство та політична культура

У статті розглянуто поняття та стан громадянського суспільства та політичної культури використовуючи науковий доробок дослідника Рябова С.Г. Досліджуючи особливості, проблематику та актуалізації цих термінів в Україні, був побудований причино-наслідковий ланцюг проблематики громадянського суспільства та політичної культури. В статті подається переосмислення наукової діяльності дослідника та запропоновані приклади популяризації досліджень автора.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадянська ідея, політична культура, політична система суспільства, вибори, опозиція.

Актуальність: Громадянське суспільство та політична культура з плином часу втрачає власну винятковість та беззаперечність. Минуле та сьогоденність демонструють кожен раз все більше лазівок у раніше цілісній та

непорушній ідеї бачення політичної культури на теренах України. Тож постає потреба у відновленні таких понять, як політична культура та громадянське суспільство з наступним закріпленням фундаменту політичної культури в громадянському суспільстві. Задля виконання даного завдання буде побудований інформаційний масив на базі істинного значення цих вкрай важливих термінів з доведенням їх ідейного значення для широких мас населення. Ця потреба викликана тим, що не маючи сильних даних факторів про реальну політико-управлінську альтернативу, яка є вкрай важливою для побудови міцної розвинутої держави, розмовляти не можна, перш за все при сучасних політично-соціальних обставинах це актуально, як ніколи раніше. Особливо під час того, як політично-суспільні процеси в Україні перебувають в стані постійних змін у зв'язку з пошквалюванням політичного темпу життя, та зміненні на фоні глобалізаційно-уніфікаційних тенденцій, «Революції гідності», загострення ситуації на Сході України, економічної кризи та зміни свідомості в суспільстві.

Виникає необхідність в актуалізації досліджень Рябова С.Г. та переосмисленні його діяльності, як такої, що дивиться в корінь кризи демократії та політичних виборів в Україні.

Саме тому **мета дослідження** – спираючись на науковий спадок Рябова, проаналізувати стан громадянського суспільства та політичної культури й, виконуючи дослідження автора, винести його практичне значення для побудови фундаменту застосування його наукової діяльності.

Завдання роботи: виходячи з вище зазначеного, є донесення постулатів політичної культури за Рябовим С.Г. до суспільства, таких як: громадянського суспільства, громадянська ідея, політична культура, політична система суспільства, вибори, опозиція у вигляді причин-наслідкового ланцюга.

Зміст роботи: Перш за все в даній статті ми маємо розглянути, що таке громадянське суспільство через те, що за рахунок громадянського суспільства формується таке поняття, як політична культура. Згідно Рябова це : «...це суспільство, емансиповане від держави, царина спонтанного самовияву вільних індивідів і добровільно сформованих асоціацій та організацій громадян, яка захищена законом від прямого втручання і довільних регламентацій з боку органів державної влади. Вона втілюється у приватному житті громадян, в існуванні вільного ринку, у безперешкодному поширенні духовних, релігійних, моральних, національних цінностей тощо.» [1, с. 80] Виходячи з цього, ми можемо бачити логічний ланцюг політично-суспільних запитів суспільства до уповноваженого органу виконавчої влади та моделі політичної культури, але тут виникає інша актуальність даної проблеми, а саме як писав Рябов: «Громадянське суспільство-це осередок суперечливих інтересів. Проте воно не здатне, виходячи тільки зі своїх внутрішніх можливостей розв'язати всі проблеми, що виникають...»[1, с. 81]. Можна зазначити, що ми маємо громадське суспільство, яке зародилося в наслідок історичних, політичних, економічних та інших процесів на базі взаємодії всіх громадських інститутів та потреб, але яке в подальшому через тоталітарну ідейну окупацію втратило свою панівну роль, не вбачаючи свого значення у формуванні політичної культури, до того ж маючи не менш значиму проблему, а саме тяжіння носіїв ідеї громадянського суспільства, як основи української нації, до гучних гасел державотворення, закликів до встановлення сильної влади, сильної держави, сильного апарату, сильної адміністрації, сильного війська – сильної державної машини як єдиного механізму подолання корупції та панування криміналітету, формування дієвих інститутів самоврядування та налагодження економічного,

політичного, духовного життя, досягнення правової та соціальної захищеності громадян.

Тобто це переросло в розрізнення внутрішнього життя суспільства та органів виборчої влади, що здійснюють функцію регламентування та контролю за станом речей в державі. В наслідок чого відбувається актуалізація проблеми відродження громадянського суспільства в Україні та подальшій побудові його взаємодії з державними структурами, з якого виходить соціальний конфлікт між людиною та державою в обличчі певних соціальних груп населення. А так як існування інститутів громадянського суспільства унеможлиблюється без ефективної та взаємовигідної співпраці з державними органами, відбувається зображення меншої ступені розвиненості громадянського суспільства, особливо, коли говоримо про українське суспільство, яке довгий період часу знаходилося в тіні держави, не маючи змоги використати власний потенціал. Тож кожен раз, коли в історії України вбачалась хоча б шпаринка на справжню нагоду вийти з-під тотального контролю держави, суспільство завжди намагалося нею скористатися. Поспішність та самознищення цього процесу кожен раз не давала змогу для реалізації всього управлінського, державотворчого та легітимізаційного потенціалу громадянського суспільства.

Не менш значимим фактором проблематики в громадянському суспільстві є видозмінення її головного стержня, її ідеї, що полягає в пожертвуванні неповторними ознаками та поверненню до примітивної громадянської ідеї. «Вже у первісні часи було заведено поділяти людей на «своїх» та «чужих», «наших» та «не наших». Назагал «свої», члени одного роду-племені тільки й вважалися людьми, тими, хто заслуговує на людське ставлення до них.» [1, с. 186]. Даний розвиток ідеї громадянського суспільства є вкрай небезпечною справою під час становлення громадянського суспільства, через те що ідея

останнього передбачає соціальну та правову рівність у контексті прав й можливостей самореалізації. Крім попереднього її інше головне завдання, те що вона завдає вектор розвитку держави, й від того на якому стані в суспільстві вона знаходиться можна казати про розвиток країни. Як приклад, проблематику від нехтування громадянським суспільством своєї ідеї, згідно дослідження автора, можливо було наглядати в 2004 році, коли на той момент громадськість не звернула з хибного шляху, не дивлячись на попередження та акцентування уваги на значення виборів та до цього громадської ідеї. В подальшому цей хибний шлях зазнав повторення в 2010 році, вже після смерті дослідника.

Якщо виходити з ідейного змісту творів автора, то ми можемо побачити руйнування громадянської ідеї, уособлюючи собою формування видозміненої політичної культури з паралізацією та трансформацією причино-наслідкового зв'язку відносин у системі «влада – громадянське суспільство», зневіри громадян у свою значимість та сутність демократичних процесів в державі. У зв'язку з процесами історично-політичної думки, які Рябов подає в своїх дослідженнях, економічного, соціального упадку, відбулося перевантаження політичної культури, після того, як громадянське суспільство, доведене до повного відчаю, прийшло через дев'ять років до просвітницької думки викладеної за декілька днів, до виборів 2004 року. Коли за умов, що частина суспільства потерпає від бідності та безправності, не маючи перспектив хоча б часткової самореалізації, а інша, навпаки, має необмежені можливості, отриманні в результаті пасивності громадського суспільства, при чому наділена в більшості випадків самочинно та необґрунтовано, ніякого дієвого громадянського суспільства існувати не може. На даний момент для України така ситуація характерна, але в результаті зміни громадського суспільства, поступового відродження

громадської ідеї та політичної культури кількість даного прояву зменшується.

З точки зору українського політолога С.Г. Рябова, при означенні поняття «політична культура» треба відштовхуватися від «розуміння людської спільноти як сукупності індивідів, які взаємопов'язані стосунками солідарності, поміж яких визначено визнану усіма ієрархічну залежність, де встановлені й дотримуються імперативні норми, за допомогою яких здійснюється регламентація взаємодії людей між собою, здійснено розподіл праці для забезпечення життєдіяльності усіх. При цьому солідарність - це властива окремій групі індивідів спільність інтересів, поглядів, цінностей, що мотивує їх догуртування, узгоджених дій, взаємодопомоги, забезпечує існування групи як суспільної цілості, створює «соціальний капітал». Політична культура - це різні форми осмислення та свідомого, цілеспрямованого здійснення людьми практики існування спільноти в усіх формах суспільної солідарності. Це культура соціальності, шанування принципів соціальності (таких, зокрема як порядок, стабільність, добробут). Це - сукупність цінностей, які поділяють люди, знань і уявлень про влаштування суспільства» [3].

В свою чергу українська політична культура, в наслідок свого зародження на складних історичних, соціальних та політичних процесах, поєднує в собі різні системи цінностей, місцями непоєднані політичні орієнтації та повністю протилежні типи політичної свідомості, позитивні й негативні характеристики, містить в собі різного значення чинники. Проте домінуюча більшість характеристик будується на основі таких цінностей, як демократія, гуманізм, народовладдя, незалежність. За період незалежності в Україні відбувалося оновлення структурних елементів політичної культури, відбулася зміна цінностей, навичок, орієнтації, методів і прийомів політичної діяльності. Починаючи від моменту незалежності, ми мали

поступовий відхід від тоталітарного мислення, зародження та руйнацію демократії в політичній культурі суспільства. Схожі процеси відбувалися і відбуваються з громадським суспільством, навіть при курсі на засвоєння світового досвіду демократизації. Українська політична культура - досить таки суперечлива через поєднання в собі тоталітаризму і демократії, саме через цей дисонанс, який Рябов хоче врегулювати за допомогою своїх досліджень, подаючи нам вірне пояснення термінів, на які ми маємо рівнятися, умовно кажучи роблячи стандартизацію.

Четвертим терміном, який є вкрай важливим для розкриття проблематики та наступного винесення мети популяції та практичного використання досліджень автора є політична система суспільства. За дослідником «Політична система суспільства- це вся сукупність соціальних угруповань, фрагментований спільнот, суспільних груп, які є носіями відрізнених, виражених інтересів і прагнуть, здійснити їх і утілити в життя. Це також організації й установи, що покликані виражати та задовільняють їх інтереси. Характер і зміст політичної системи будь-якого суспільства визначаються існуючою соціально-класовою структурою, його політичною організацією (державними органами, громадськими й партійними організаціями та установами) сповіданнями людьми ідеями, уявленнями про цінностями буття, правовими нормами, які вони поважають і законами, що виражають ці норми» [2] Опираючись на дану цитату, яка говорить про термінологічне значення політичної системи суспільства, ми можемо прослідкувати взаємопов'язаність таких понять, як громадське суспільство і політична культура. Висновок з цього, що маючи проблему в певному секторі, з якого воно формується, ми маємо повний збій роботи всього значення, а так як наша країна, не дивлячись на усю проблематику в середині держави, має процес відродження громадянського суспільства та перемінну політичну культуру, тож цей самий чинник треба

розглядати з боку патологічних ознак в наслідок умисної політичної трансформації, тобто підпорядкування держави, нехтування загальними інтересами заради задоволення приватних. Виходячи з думок автора, для України нині актуальною є проблема переймання громадянського суспільства на себе ролі замовника політичного курсу, а владі зайняти роль виконавця цього. У разі роботи злагодженої політичної системи суспільства ми лишимо себе повторення виборів 2004 та 2010 років, тим самим запустимо процес формування високоефективної політичної влади та її носія – держави, яка була б спроможною навести лад у суспільстві, побудувати розумні демократичні межі в суспільстві й стати органом контролю, з дотриманням норм політичної культури та регулювальником запитів громадянського суспільства. Лиш після початку роботи політичної системи суспільства можна говорити про побудову єдиного організму, злиття соціуму і держави, на підґрунті значення попередніх термінів та інших аспектів.

Навіть з урахуванням попереднього матеріалу в ідеальному його виді в нас постає питання, як змусити, громадянське суспільство стати замовником цих взаємовідносин, адже пасивність останнього веде до руйнування політичної системи суспільства з відходом на попередні позиції. Роз'яснення примусу суспільства над самим собою ми маємо змогу взяти з досліджень автора. «Демократичні порядки відрізняються від тоталітарних тим, що суспільні справи є місією держави, але не її власністю. Уряд має забезпечувати дотримання ладу в суспільстві, збереження певних порядків в ньому але не встановлювати їх на власний розсуд...»[2, с 46], нехтування примусом стосовно влади і вимагання дій від влади в самого себе в свою чергу було викликано руйнування значимості голосу кожного виборця, з помилковою суспільною думкою про свою не значимість. Як подає Рябов «Вибори в суспільній практиці виникали, як справа

людей, громад, а не можновладців, що панують над ними. Демократизувати тоталітарне суспільство- значить окрім іншого, повернути виборам їхнє справжнє значенні, встановити, що це не забаганка чи щедрий дарунок влади, а спосіб суспільного протистояння експансії влади...»[4, с.47]. Аналізуючи стан суспільства на даний момент, ми можемо побачити процеси про які писав Рябов, покрокове відродження політичної культури примусу суспільства до влади, коли громадяни, починають поважати свій голос та значення його в будь-якому випадку, програшу чи перемоги їхнього кандидата. За тривалий час незалежності, ми дійшли до планомірного відходу від тоталітарного бачення виборчих процесів та зародженню істинно демократичних цінностей. Ті процеси, про які було написано тривалий час тому, реалізуються тільки зараз, у вигляді віри в силу виборів, єдності політичної системи суспільства, проходження громадянського суспільства та політичної культури у стан термінологічного значення, який подає автор. Тобто ми маємо функціонування цього ланцюга, а саме через оздоровлення перших термінів, відбувається побудова політичної системи на базі ідеї громадянського суспільства, разом з утворюючими її чинниками. Що є вкрай важливо, зміна відношення до виборів, суспільство, після довгого періоду пасивності, починає вимагати у виконавця, держави, дій згідно громадської ідеї. Відбувається оздоровлення держави та суспільства в цілому. Лишається лиш відкрите питання з приводу донесення думок та бажань людей, які лишилися поза увагою керівної влади. Так як в нашій державі побудований плюралізм, то дану функцію переймає на себе опозиція. Як писав Рябов «Конструктивне призначення парламентської опозиції полягає не в тому, щоб тільки заперечувати владу, а, головне, забезпечувати діалог суспільства з нею, дискусійність розгляду питань, вираження всіх існуючих підходів та їх всебічне обговорення, що й складає суть парламентарізму.

Опозиція це реальна можливість висловлювати позиції і впроваджувати пропозиції, які відображують потреби, що існують у суспільстві однак, з різних причин залишаються поза увагою правлячої політичної партії»[5] Так як в період досліджень автора суспільство, як і політична система знаходилася в перемінному стані, то про справжню функцію опозиції на той момент, як і зараз говорити не можна. Тож крім примусу стосовно керівної партії, виборці мають робити примус стосовно опозиційних елементів, для відстоювання через них питання, які залишилися поза увагою та унеможливлення приходу до влади опозиційних елементів, які відстоюють комерційні інтереси певних осіб.

Висновок: Виходячи з досліджень автора та сьогочасних процесів у суспільстві. Ми можемо побачити трансформацію політичної думки та громадянського суспільства, відхід від тоталітарного бачення виборчого процесу та початкову побудову фундаменту для суто демократичного бачення світу. Розбираючи дане питання ми побудували причино-наслідковий ланцюг, який показав нам тісний нерозривний зв'язок проблематики та взаємопов'язаності розглянутих елементів. Аналізуючи останнє бачимо, що період незалежності характеризувався поступом громадянського суспільства, його пасивністю та нехтуванням ідеї громадянського суспільства. Дане явище автор зображає через призму виборівта подаючи значення термінології, згідно якій написане має відповідати дійсності, для оздоровлення держави. Наукова діяльність Рябова зараз є вкрай важлива, так як через політичні зміни в країні, відбувається запуск всіх соціальних процесів, описаних вище, і є потреба в доведенні цих ідей до суспільства для більш чіткої побудови базисного розуміння політичної культури та політичної системи суспільства. Останнє в свою чергу буде політичні і політико-суспільні процеси, від розбудови яких залежить таке поняття, як вибори та інститут примусу суспільства на державу. Не маючи останнього, неможливо

будувати демократію, ми отримаємо, як писав дослідник тоталітарно-демократичне суспільство в якому приставка демократія буде фікцією для захисту від ізоляції та вирішення інтересів певних комерційних груп, людей. Не дивлячись на поліпшення ситуації останніх років, частина суспільства досі не має уявлення про істинну потребу виборів, ми маємо багато агітаційних і не тільки пояснень виборцям, яка мета цього процесу. Але ми не маємо пояснення корінного значення цього поняття, яке має даватися з початкового етапу життя для формування певної відповідальності з боку політиків та громадянського суспільства. Навіть в даний момент, коли політична культура набула широкого значення, не відбувається даний освітній процес. Крім того невиконання політичною опозицією прямих обов'язків, залишає непочуту частину населення осторонь, породжуючи різні негативні фактори в громадському суспільстві, створюючи більший градус конфронтації та напруження. Отже на даний момент ми бачимо утворення тих процесів про які писав автор, в порівнянні з минулим становищем на момент життя дослідника та з урахуванням політичної обстановки держави. Ми можемо сказати про наявність громадського суспільства, громадської суспільної ідеї, політичної культури в більш демократичному рівні, функціонуючої політичної системи суспільства, але маємо проблеми у питанні виборів, та більш значні проблеми стосовно поняття опозиція.

Опираючись на висновок та наукові праці дослідника, пропонуємо наступні дії для популяризації актуальних досліджень автора, а саме:

1) Впровадження наукової доробки автора для вивчення у старших класів школи.

2) Популяризації істинних значень термінів, за допомогою громадської ініціативи, владних структур та профільних органів.

3) Популяризації на рівні лозунгу поняття виборів, як важливого елементу, впливу на формування політичної культури та громадянського суспільства. Приклад «Вибори- це твоє пряме право тиску на владу».

4) Висвітлення його діяльності для громадсько суспільних організацій та військовослужбовців, в наслідок процесів в країні останніх років. Загітовані ці групи, за принципом ланцюгової реакції понесуть цю ідею в маси (в наслідок АТО на Сході та росту кількості учасників громадських організацій, відбувається задіяння кожного населеного пункту, й агітації цих груп за рахунок сарафанного радіо охопить більшу площу з меншими витратами грошей).

5) Висвітлення поняття «опозиція» в суспільних колах, з метою вирішення суспільних питань, що лишилася поза увагою правлячою більшістю.

Список використаних джерел:

1) Рябов С. Г. Державна влада : проблеми авторитету й легітимності : монографія / С.Г. Рябов. // -Київ: НІСД. -124с. -(Стратегія політики і політичний аналіз ; вип. 1).

2) Рябов С. Г. Політологічна теорія держави / С. Г. Рябов. //Міжнародний фонд «Відродження». – Київ: Тандем, 1996. – 240 с.

3) Рябов С. Громадянське суспільство та політична культура // Україна в сучасному світі. Конференція українських випускників програм наукового стажування у США. Ялта, 12-15 вересня 2002 р. - К., 2002. - С.129-134.

4) Рябов С. Г. Чому насправді треба брати участь у виборах? / С.Г. Рябов. // Вибори та демократія. - 2004. - № 1. -С. 45-49.

5) Рябов С. Г. Опозиція як джерело альтернативної політики / С.Г. Рябов. // Вибори та демократія. - 2005. - № 4. -С. 8-18.